

פרוטוקול מס' ~~140~~ 141

מישיבת ועדת החינוך והתרבות
שבתקיימה ביום ד' כד' בסיון תשל"ב - 7.6.1972 בשעה 8.45.

ג ב ח ו :

חברי הוועדה:
א. רישלס - היו"ר
ב. אליעד
ז. הרמן
א. כץ
ש. לוי
מ.צ. נריה
ע. פינברג-סירני
ד. קורן
ב. שחור

מוזמנים:
מר א. פלד - סנכ"ל משרד החינוך והתרבות
פרופ' א. כץ - המכון לקוסמוניקציה של
האוניברסיטה העברית
ד"ר מ. גורביץ -
גב' ח. אדוני -

מוזכרת הוועדה: ד. פלד

רשמה: מ. כהן

סדר-היום:
א. שאילתות ותשובות;
ב. תרבות ישראל 1970 - מחקר על דפוסי בילוי
וצריכה תרבותית.

- - - - -

שאלות ותשובותהיו"ר א. רימלט:

אני פותח את הישיבה.

א. כץ:

שאלה למשרד החינוך. שר החינוך, בדיון על המשבר במוסדות האוניברסיטאים בארץ, אמר לקראת סיום הדיון: אני אעזב את ועדת הכספים ואת ועדת החינוך והתרבות בכל השינויים השוטפים שיהיו בצורת העזרה שנגיש לאוניברסיטאות, אם נוכל, ואני מקווה שמה שנוכל - נעשה.

אני מבקש ששר החינוך או נציגי משרד החינוך יעמדו בהבטחתם, ושלא נקרא את האינפורמציה מהעתונים, אלא שאולי נקבל את האינפורמציה לפני שהדברים יסוכמו סופית.

א. פלד:

שר החינוך מתכוון לעמוד בדיבורו, ולהופיע אישית בפני ועדת הכספים וועדת החינוך. אבל זה עוד לא סוכם בפמשלה. זה שהדברים כתובים בעתונים - אני מצטער על כך.

היו"ר א. רימלט:

אתמול שמעתי ברדיו את דברי הרקטור של אוניברסיטת תל-אביב, שהם יודעים כבר את הסכום שיקבלו כתוספת.

שנית, פנה אלי חבר הכנסת הרב נריה, ודרש דיון על אוניברסיטת בר-אילן.

לפי מה שאנחנו שומעים ממר פלד, הדבר לא אושר עדיין, אלא דובר עם המוסדות האקדמיים שיש הצעה כזאת וכזאת, ובהתאם לזה - החלוקה תהיה כך וכך. סימן שלשר החינוך אין ספקות לוחצים ביחס לאישור הדבר. אני מבין שהתוספת תאושר. אבל אנחנו רושמים לפנינו ששר החינוך והתרבות יופיע בועדה וימסור על כך.

א. פלד:

לגבי ההערה של פרופ' סימונסון - לאף אחד אין שליטה על המלה ברגע שהיא יוצאת מפי מישורו. אני רוצה להסביר מה הפרוצדורה: שר החינוך והתרבות כינס ביום חמישי שעבר את כל נשיאי האוניברסיטאות, הרקטורים והמנכ"לים לשיחה על הבעיות ועל פתרונות אפשריים. הוא הציע להם מין עיסקת חבילה. הוא אמר: אני מוכן לשפל בפתרון הבעיות הלוחצות, בתנאי שאתם תקבלו את התנאים הבאים. ואז היה ויכוח ודיון.

אחר כך הוא נפגש עם אנשי כל אוניברסיטה בנפרד, עם הנשיא והרקטור של אותה אוניברסיטה, ואמר: בהנחה שאנחנו מסכמים כך וכך, זה מה שאני עומד להציע; האם זה נראה לך או לא? ואז שוב התנהל הדיון. כי השר רצה להגיד בממשלה: דיברתי עם כל הנשיאים יחד, עם כל אחד לחוד, זו הצעה מוסכמת ומקובלת על כולם.

יש לוח זמנים לאוניברסיטאות. לכל אוניברסיטה יש ועד מנהל, חבר מנהלים, יושב-ראש חבר מנהלים, מזעיקים את כולם. והם ידונו.

ע. פינברג-סירני:

האם נוכל לקבל אינפורמציה יותר רחבה על נושא הרפורמה בבחינות הבגרות? פנו אלי כמה מנהלים, גם ראיתי את ההנחיות של משרד החינוך למנהלי בתי-הספר. אני מציעה שנשמע אינפורמציה מעודכנת, כדי שנודע מה מתרחש בענין זה.

א. פלד:

אני מציע שנקיים על כך דיון מיוחד, שאליו יוזמנו מר שוחט וד"ר זון.

ז. הרמן:

בשבוע שעבר נפגשתי עם מרצה אורחת באוניברסיטת חיפה, והיא אמרה לי שעוד לא ראתה מקום שיש בו מחסור כה גדול בספרים כמו בבתי-הספר בארץ. היא עוסקת בטיפוח, והצעד הראשון בטיפוח הוא הספר. בכיתות היא לא ראתה ספרים.

אני רוצה לשאול האם יש ספרים בכל כיתה? מה התקציב לכל בית-ספר לספרים? האם יש הוראות שאין להחזיק את הספרים בארונות, אלא על מדפים, כדי לאפשר לילדים גישה חופשית אליהם, ועל-ידי כך ליצור יותר קשר בין הילד והספר? מה המדיניות בנושא זה?

א. פלד:

גם אני נפגשתי אתה ושמעתי על כך ממנה. זה איננו כלל. אני מבקר בהרבה בתי-ספר, שבכיתות שלהם רואים ספרים. אני מוכן לדווח על כך. אגב, בשנה הבאה אנחנו נרחיב בעניין זה את הפעולה בבתי-הספר היסודיים. במסגרת שיפור מצבו של בית-הספר היסודי, נפעיל כבר בשנה הבאה מורים-ספרנים. הקצבנו לזה תקנים מיוחדים. ~~מספרים~~ יגיע לכמה מאות איש. אני מקוה שנמצא את האנשים המתאימים.

ש. לויין:

מה עושה משרד החינוך כדי להבטיח שבשנה הבאה ייפתחו בתי-הספר כאשר ספרי הלימוד הדרושים יהיו מוכנים. אני יודע שבאזור תל-אביב היו בתי-ספר רבים שמפרי הלימוד הגיעו אליהם בנובמבר, ולא רק ביפנו.

א. פלד:

האספקה לבתי-ספר שאינם מוחזקים נעשית על-ידי הרשויות המקומיות. תפקידנו לדאוג לכך שהספר יהיה. אנחנו באים בדברים עם המו"לים, אבל בסך הכל האספקה היא עניין של הרשויות.

הואיל וההערה של חבר הכנסת לויין

הוסמעה כבר בשנה שעברה, בדקתי את זה. ייתכן שהיתה שם תקלה באספקה.

לגבי שנה זו - אני מקוה שעוד השבוע

נסכם את הדבר עם המו"לים. יש פה בעיה של מחיר הספר. המו"לים תובעים העלות מחיר הספר. הכל מתייקר, ואני חושב שלא יהיה מנוס מהתייקרות מסויימת גם במחיר הספר, עם כל מה שמשתמע מכך לגבי כולם, גם לגבי תקציב הפרט וגם לגבי תקציב הכלל. אם נסכם את זה השבוע, סביר להניח שמבחינת פעולות משרד החינוך והמו"לים הספר יהיה בעין. הבעיה תהיה רק שכל מנגנון אספקה של כל רשות מקומית או בית-ספר, ידאגו להעביר אותו מהמחסן לבית-הספר.

היו"ר א. רימלט:

הייתי מציע שבשבוע הראשון לאחר פתיחת

שנת הלימודים, המפקחים יערכו ביקורים

קצרים בכל בית-ספר, ויראו אם הסידורים האלה נעשו. אני מציע לא לעשות זאת ביום הראשון, אלא החל מהיום השני של פתיחת בתי-הספר. כך תוכל לקבל דיווח. ואם בתל-אביב יש איזה "קצר" במנגנון - צריך לתת דחיפה על מנת לקצר את תקופת ההמתנה לספר.

- - - - -

תרבות ישראל 1970 - מחקר על דפוסי בילוי וצריכה תרבותית

היו"ר א. רימלט:

אני מקדם בברכה את פרופ' אליהוא כץ, ואת עוזריו ד"ר גורביץ וגב' חנה אדוני. פרופ' כץ ועוזריו היוו צוות מחקר גם של המכון למחקר חברתי שימושי וגם של המכון לקומוניקציה של האוניברסיטה העברית. שם המחקר הוא "תרבות ישראל 1970". המחקר לא נכנס למהויות של תרבות, אלא בדק רק דפוסי בילוי וצריכה תרבותית. זה מחקר ראשון מסוגו אצלנו. עד כמה שאני הספקתי לעמוד על כך, יש בו דברים מעניינים ואופטימיים יותר משהיינו מוכנים להניח על סמך הסקרים האישיים או ההתרשמויות האישיות שלנו. נשמע על כך מפרופ' כץ ועוזריו.

פרופ' א. כץ:

המשימה שלי איננה קלה. תוצאות העבודה

שלנו פותרעות על 700 עמוד, בשני כרכים,

והן כוללות הרבה מאד נושאים. קשה מאד לדעת איפה למקד את הדיון בוועדת החינוך והתרבות. ברור לנו שהצגת ממצאים בפרוטרוט לא תביא תועלת רבה. אחד הדברים החשובים אולי הוא להמשיך במעקב אחרי המצב. אני מבקש את סליחתכם שלא עלה בידינו לתת לכל אחד מחברי הוועדה את שני הכרכים העליבים האלה. אנחנו מקוים שתוך כמה חודשים הדו"ח הזה יצא בתור ספר, בלבוש קצת יותר מהודר ומקוצר. על כל פנים נראה היה לנו כנכון לתת תמונה על מה שעשינו, לא בדיוק לנתח כל לוח סטטיסטי, אלא לתאר את מבנה העבודה, להצביע על מפתח נקודות שמענינות אותנו ושנראות לנו כחשית לדיון על

7.6.1972 - פרופ' א. כץ

אימפליקציות, ולפתוח את הדיון על הנושא של השלכות מדיניות התרבות בכלל לגבי מספר שאלות: האם קיימת מדיניות תרבות? האם ניתן להסיק מהמימצאים שלנו שקיימת מדיניות תרבות? מהי? ואם היא ישנה או איננה - מה היא צריכה להיות?

הדו"ח שלנו הוא אופטימי. בכל אופן הוא נותן תמונה על הישראלי המצוי כ"מסורתי" הרבה יותר משניתן להבין למשל מהעתונות. אנחנו מאמינים - ואמונה זו מבוססת על נסיון של לא מעט שנים בעבודה מחקרית כזאת, אם כי לא בהיקף כזה - שהשלכות מדיניות, אימפליקציות, מסקנות, המלצות, אינן אפקטיביות כשהן נכתבות על-ידי החוקר, מוצעות על-ידי החוקר. ניתן לפתוח או לנעול דו"ח כזה עם רשימה של המלצות. אבל המלצות כאלה לפי נסיוננו אינן אפקטיביות, אלא אם כן הן פרי שיתוף פעולה של מעצבי המדיניות מצד אחד והחוקרים מצד שני. הייתי מרחיק לכת ואומר: זה נכון לא רק לגבי אימפליקציות, אלא גם לגבי הפירוש של המימצאים עצמם, מה שמעוותם.

זו הגישה שלנו. כך הצגנו את הדבר

למשרד החינוך והתרבות. במשרד החינוך זכינו לתשומת לב רצינית מאד, כשהמשרד מציג פסגרות מגוונות לדיון, על מנת לעמוד על האימפליקציות האפשריות של המימצאים האלה. ואני רואה את הישיבה של היום הזדמנות מקבילה לפתוח את כל הנושא, להתייחס לכל הנושא של מדיניות התרבות והאימפליקציות של מה שמצאנו.

החומר שחילקנו לכם זה בעצם הפרק

הראשון, המבוא, של שני הכרכים האלה. הוא כולל את תולדות המחקר, את מבנה המחקר, את השאלות שהציג בפנינו השר ארן ז"ל בעת הדיון שקיימנו אתו על תכנון המחקר, והוא כולל ראשי פרקים, תוכן עניינים של הדו"ח, ומעין מבוא תיאורטי שנותן לנו אפשרות קצת להתרחב ולהציג את התפיסה שלנו, את מה שמצאנו.

מטרת המחקר פחות או יותר ברורה.

אנחנו נתבקשנו לצלם את הפוסטי ביילוי הפנאי, דפוסי צריכת הקופוניקציה והתרבות בארץ. השאלות שהציג בפנינו השר ארן מובאות בעמוד א' של המבוא. הוא בעצם ביקש מאתנו לנתח את הסוציולוגיה של התרבות בישראל, את דפוסי הצריכה, את ההבדלים בין תת-התרבויות למיניהן, אם זה תת-תרבות עדתיות או של שכבות השכלה שונות או שכבות גיל שונות וכדומה.

כשאתה אומר תת-תרבויות, אינך מתכוון מבחינה ערכית.

היו"ר א. רימלט:

לא. הכוונה לתרבויות של קבוצות ספציפיות באוכלוסיה שמהוות חלק

ד"ר מ. גורביץ:

מאוכלוסיה כללית. הכוונה לתת-קבוצה. זה מונח מקובל במקצוע.

בכל אופן נתבקשנו להתייחס לא רק לצד של הצריכה, אלא גם לצד של ההיצע,

פרופ' א. כץ:

זה אולי אחד הדברים המיוחדים את המחקר הזה. התייחסנו בסקר שלנו ל-4,000 מרואיינים, שזה פידגם מייצג של האוכלוסיה בישראל; המחקר הזה הוא אולי בהיקף הגדול ביותר שהיה אי-פעם בארץ, אולי גם בהרבה מקומות אחרים; התייחסנו למידגם מייצג של האוכלוסיה המבוגרת, מבני 18 ומעלה, ב-56 ישובים, 56 בקודות גיאוגרפיות, כולל כל הערים הגדולות המונות מ-20 אלף תושבים ומעלה, ומידגם של המקומות הקטנים. כך שניסינו לחקור לא רק את הצד של הביקוש, של הצריכה, של ניצול האפשרויות התרבותיות ואפשרויות ביילוי הפנאי, אלא גם ניסינו לבדוק עד כמה שיכולנו, בצורה יחסית שטחית, גם את הצד של ההיצע.

בערים הגדולות הלכנו אל לוחות המודעות.

פשוט ערכנו ניתוח תוכן של כל מה שהוצע במשך חודש יוני 1970, אותו חודש שהיה מוקד המחקר על הצריכה, כך שיכולנו להשוות גם את ההיצע וגם את הצריכה. הדבר הזה הוא בבחינת חידוש. יש בו כל מיני ליקויים. על כל פנים אני חושב שזה נסיון ראשון מעניין.

הפרק הראשון בדו"ח דן בתיקצוב הזמן.

זה נסיון לתאר את ההשקעה של זמנו של התושב בישראל, ואת הקבוצות השונות של האוכלוסיה, את התת-תרבויות, פין, גיל, עדה, השכלה, סוג ישוב וכן הלאה, ולענות על השאלה איך מנצלים לא רק את הפנאי, אלא את היממה; איך מתחלקת היממה לסוגי פעילות שונים.

כאן המעניין הוא שיכולנו להשוות את ישראל ל-12 ארצות אחרות שלאחרונה בוצע גם בהן מחקר דומה על תיקצוב הזמן. אנחנו מתייחסים בכלל לנושא הזמן כאל משאב נדיר, לא פחות מכסף, אולי יותר יקר מכסף, ושואלים איך בכלל מתחלק הזמן. בשיטה הזאת יכולנו להשוות לא רק את סוגי האוכלוסיה השונים וחלוקת הזמן שלהם, אלא גם להשוות את התרבות של ימים שונים, זאת אומרת האם יש תרבות יום א', או יום ה', יום ו' ושבת. אלה הימים שענינו אותנו בפיוחד.

אני חושב שבאופן כללי תיקצוב הזמן של ישראל דומה הרבה יותר לזה של מערב אירופה מאשר של מזרח אירופה. הישראלי משקיע יחסית הרבה זמן באכילה, בטיפול בילדים, במגע עם חברתיים, בקריאה. הוא עובד יחסית מעט, משתי סיבות: קודם כל מפני שהוא עובד ששה ימים בשבוע ולא חמשה, לכן יום פמוצע הוא קצת פחות, ושנית - מפני ששיעור הנשים העובדות דומה יותר לארצות המפותחות האירופיות ולארצות-הברית מאשר למזרח אירופה. לכן בפמוצע לעבר החברה כולה יוצא שהוא עובד יחסית מעט. הישראלי גם מקדיש זמן מעט יחסית לטיפול במשק הבית.

מה שחשוב הוא שכאן אנחנו רואים מיד את ההשפעה של ההשכלה. השכבות המשכילות יותר באוכלוסיה עובדות יותר, מבלות יותר מצד אחד, וישנות פחות ומקדישות פחות זמן לאכילה מאשר שכבות בעלות השכלה נמוכה יותר.

היו"ר א. רימלט:

האם הכוונה היא שהישראלי מקדיש לכל

ארוחה הרבה זמן, או שהוא אוכל הרבה

ארוחות?

ד"ר פ. גורביץ:

יש אפשרות להתפתות ולפרש את הממצאים האלה בצורה קצת לא נכונה. כשאנחנו אומרים שהוא אוכל קצת יותר או יותר מאשר - פירוש הדבר שהוא מקדיש קצת יותר זמן לאכילה. מה ההבדלים? ראשית, איננו מתייחסים לזמן של ארוחה ספציפית, אלא לסך הזמן המוקדש לאכילה. ההבדלים יכולים להיות קטנים מאד. כשאנחנו אומרים אוכל יותר, פירוש הדבר הוא שבמערב אירופה זה בניח 1,4 שעות ליום, אצלנו - 1,5. המדובר לכן בממוצע ב-5-6 דקות יותר ליום. כך שצריך להיזהר פלנקוט בסיסמאות של אוכל יותר ועובד פחות. צריך פשוט לראות מה ההבדלים. אבל כשאנחנו לא מציגים את המספרים, זה מצטייר בצורה זו.

פרופ' א. כץ:

פתחנו במסגרת כללית על-מנת לאתר את

הבעיות הספציפיות.

פרק ב' מוקדש לנושא ההיצע בתחום התרבות בארץ. כאן מצאנו דבר פאד מעניין. לא אפתיע אתכם אם אומר שההיצע הוא פונקציה של גודל המקום. זאת אומרת, ככל שהישוב גדול יותר, כך פעולות התרבות המוצעות לאוכלוסיה הן רבות יותר, להוציא את הקיבוץ, שיחסית לישובים בערך באותו סדר גודל הוא עשיר ביותר הן בהיצע והן בצריכה של תרבות. ניתן לומר עוד שערי הפיתוח ועיירות הפיתוח, כשמסוויים אותן למקומות ישוב דופים בגודלם, הן קצת פחות עשירות מבחינת ההיצע. זאת אומרת ההיצע שלהן קצת יותר דל מבחינה כמותית מאשר של ישובים ותיקים יותר באותו סדר גודל.

לדעתי אחד הדברים המעניינים ביותר במחקר שלנו הוא שמצאנו שעל אף הקשר המובהק בין גודל הישוב וכמות ההיצע התרבותי, הצריכה התרבותית אינה שונה בקרב האוכלוסיה במקומות האלה, ברגע שאתה לוקח בחשבון השכלה וגיל. זאת אומרת שבעל איכס שנות השכלה בדימונה ובעל איכס שנות השכלה בתל-אביב, מבחינת הצריכה הכמותית של קולנוע, תיאטרון, סונצרטים, טיולים וכו' - הם יבלו בערך אותו דבר. כמובן, זה שבדימונה או בערי פיתוח או עיירות פיתוח יש פחות מה לעשות מאשר בעיר גדולה, או אפילו בעיר ותיקה באותו סדר-גודל, גם משקף את הרכב האוכלוסיה. שם הייצוג של השכבות המשכילות יותר הוא יחסית נמוך. אבל לדעתי אחד הדברים המעניינים במחקר שלנו הוא שמצד ההיצע יש הבדל רציני מאד בין סוגי ישוב שונים, ובעיקר לפי הגודל. יש גם קשר למרחק מהמרכז. בכל אופן מענינת האחידות של דפוסי התרבות, כשאתה לוקח בחשבון את ההשכלה ואת הגיל.

7.6.1972 - פרופ' א. כץ

פרק ג' הוא אולי הפרק העיקרי מבחינת הסקירה על פעילויות פנאי שונות. ניתן להקדים ולומר שכאשר מדברים בתרבות או בפעילויות פנאי חוץ-ביתיות, יש שני מרכיבים שקובעים את דפוסי הביילוי: גיל והשכלה. זאת אומרת בגיל צעיר יחסית, בערך עד שנולדים ילדים, כמות הביילוי מחוץ לבית, אפילו דפוסי הביילוי, בראש ובראשונה קולנוע, אבל גם פעילויות אחרות - הם די אחידים לנוער עד גיל 25. זה קצת שונה לגברים ונשים.

עם העליה בגיל, ההשכלה מתחילה למלא תפקיד מאד רציני. בין בעלי ההשכלה הנמוכה, העליה בגיל סוגרת את אותה אוכלוסייה בתוך הבית, כלומר בשכבות משכילות פחות, ככל שהגיל עולה, נשארים יותר בבית.

מה עם רמת הכנסה?

ע. פינברג-סירני:

פרופ' א. כץ: זה עומד בקורלציה גבוהה מאד עם השכלה. אפשר להקדיש לזה עבודה רבה של מספר לא קטן של דוקטורנטים. אבל אני חושב שלצורך הדיון הזה לא כדאי להבחין בין רמת הכנסה ורמת השכלה, למרות שיש כמובן הבדלים, אין חפיפה מלאה.

על כל פנים ההשכלה מתגברת על הגיל בשכבות משכילות יותר. זאת אומרת שהגיל פועל בכיוון של הישארות בבית אצל בעלי השכלה נמוכה, ואילו אצל בעלת השכלה גבוהה יותר - הגיל כמעט ואינו משפיע על דפוסי הביילוי.

הסרט הוא עדיין הביילוי הישראלי המובהק, למרות הטלביזיה, ובעיקר לצעירים. אין ספק שהקולנוע נפגע קשות בעקבות הטלביזיה; אצלנו, יחסית לארצות אחרות - מעט. כשאנחנו מוצאים ש-50% מהאוכלוסייה המבוגרת הישראלית הולכים לקולנוע אחת לחודש או יותר, זה הרבה מאד. וצריך להתייחס במלוא הרצינות לנושא שנקרא סרט, כולל העדפת הסרט הישראלי. אצל שכבות מסוימות יש העדפה של הסרט הישראלי. לדעתי צריך לחשוב על כל הנושא של מדיניות עידוד הסרט הישראלי, ובכלל על ניצול הסרט לכל מיני מטרות חינוכיות.

לתיאטרון, יחסית לארצות אחרות, הולכים הרבה. אפשר להגיד ש-50% מהאוכלוסייה הולכים לתיאטרון לפחות כמה פעמים בשנה, כשאחת הבעיות של התיאטרון היא המחיר. לגבי קונצרט - המחיר לא כל כך מפריע, כי לשם הולכים אנשים אמידים יותר. אבל בתיאטרון כנראה שהמחיר משחק תפקיד בקולנוע - לא.

בכל פעילויות הפנאי שחקרנו, הטיול מובלט בחשיבותו. כל האוכלוסייה ניידת, עד גיל מסויים. אנחנו גם חקרנו מי היה איפה. האחוזים באוכלוסייה שהיו בכל פני מקומות, בכל השטחים, בכל אתרי התיירות וכן הלאה - הם באמת מרשימים. 50% מהאוכלוסייה יוצאים לטיול לפחות כמה פעמים בשנה. לאן הולכים? 91% מהאוכלוסייה היו בחוף הים; 79% ביקרו בקיבוצים; בעיירות פיתוח ביקרו 61%; בנגב - 62%; באילת - 54%; בצפת - 75%; בחברון - 70%. חברון זה אחד המקומות שיחסית הביקור בו אצל משכילים פחות משתווה לטיעור הביקורים אצל משכילים יותר. יש בזה ענין דתי רב, לעומת זאת יש פער גדול יחסית בטיעור הביקורים באתרים אחרים, שהוא תמיד משקף את ענין ההשכלה.

בעצם ההשכלה היא המפתח לכל המחקר, השכלה וגיל. אבל אם הייתי צריך לבחור באחד מהם, הייתי אומר השכלה.

במוזיאון ישראל ובמוזיאון יד ושם ביקרו 50% מהאוכלוסייה, לפחות פעם אחת. זה נראה לי שיעור גבוה. את הסטיסטיקה הזאת ניתן לפרש: אני יכול להגיד ש-50% זה הרבה, מישהו אחר יכול להגיד שזה מעט.

אפילו לפצדה הגיעו 45% מהאוכלוסייה.

לדעתי זה הרבה.

דברים פיקנטיים כאלה ממלאים את שני

הכרכים. השאלה מה עושים עם זה היא השאלה החשובה.

לעומת זאת, אם ניקח קונצרטים כתחום

פעילות, נמצא שהקונצרט הוא לעת עתה נחלתו של המשכיל המבוגר. האחוז של לא מבוגרים ולא משכילים שמבקר בקונצרטים הוא כמעט אפסי.

אם לסכם את המכלול הזה של המימצאים, ברור שההשכלה פכתיבה הרבה מאד, לפי הכלל המפורסם: ככל שאתה עושה דבר אחד, אתה עושה את הדבר השני והשלישי. זה לא כך בדבר אחד בא במקום או על חשבון דבר שני. זה כולל פיגוון גדול מאד של דברים, כולל פועדוני לילה, סרטים, תיאטרון, קונצרטים וספורט. הכל קשור בהשכלה. ככל שהאיש משכיל יותר, הוא חי יותר.

היו"ר א. רימלט: כלומר ההשכלה והגיל חוצים את הפיצול העדתי.

פרופ' א. כץ: ההשכלה מתגברת על העדה, וכמעט מחסלת את משתנה העדה, ובפרט בדור השני. וכך גם גיל. יש הבדלים עדתיים מסויימים שנשארים גם בדור השני. למשל בתיאטרון, הפער בדור השני בין בני אותם גילים בעלי אותה השכלה מעדות שונות, עדיין נשאר גדול מאד. וברור שעוד יותר בקונצרטים. אבל ברוב הדברים הפער לגמרי מצטמק כאשר ממד ההשכלה נשאר קבוע.

לגבי סוגי ישוב שונים - ניתן לומר שבציירות פיתוח ובערי פיתוח, כשאנשים מתבקשים לדבר על בילוי הפנאי, מצטרפים גם הם לאוכלוסיה כולה שאומרת שכסף, עייפות וחוסר זמן מגבילים אותם מלבנות כפי שהיו רוצים. אבל בערי פיתוח מוסיפים עוד שני דברים שלדעתנו כדאי לשים אליהם לב. האחד זה חוסר חברה מתאימה. זאת אומרת שהאינטגרציה במקומות אלה היא עדיין לקויה. אין הרגשה שיש לך חברה לרוחך.

א. כץ: האם זה אמור לגבי המשכילים?

פרופ' א. כץ: אני פניח שזה לגבי המשכילים.

גב' ח. אדוני: זה יותר לגבי הצעירים, בגילים 18-30. אצלם הטענה הזאת יותר חזקה.

פרופ' א. כץ: שאלנו סידרה של שאלות, מה מפריע לך לבלות כפי שאתה רוצה. בערי פיתוח, מעבר לטענות המקובלות, שמענו שתיים שחזרו בכל ערי הפיתוח במידה גבוהה יחסית. האחת היא כאמור חוסר חברה מתאימה. השנייה - חוסר אפשרויות של בילוי. ראינו אותה תפונה גם בצד של ההיצע.

היו"ר א. רימלט: אפשרויות סובייקטיביות או אובייקטיביות?

פרופ' א. כץ: סובייקטיביות. זה גם אובייקטיבי, כי הרי חקרנו גם את ההיצע, ומצאנו שיחסית

ערים אלה הן לקויות מבחינה זו.

אם התייחסנו לקולנוע, תיאטרון, טיול, מוזיאון וקונצרט, כדאי להתייחס גם לאמצעי הקומוניקציה, העתונות, הרדיו, הטלביזיה והספר. הקדשנו את הפרקים ד' ו'ה, שני פרקים ארוכים, למדיום החדש ביותר ולמדיום המסורתי ביותר בתרבות ישראל: הטלביזיה והשפעתה, והספר. ניסינו להעמיק בשני נושאים אלה.

ערכנו את המחקר הזה לפני שנתיים. לגבי הטלביזיה - היתה באוכלוסיה אכזבת-מה פמנה. היה ביקוש לתכניות מקוריות, כלומר תכניות שפופקות בארץ. כיום, דרך אגב, שיעור היבוא של תכניות עולה על 50%, בעיקר בתכניות בעברית, יותר מאשר בערבית. הטלביזיה נתפסת כמקור של אינפורמציה על נושאים אקטואליים, אולי יותר מאשר כמקור לבידור ותרבות. אנחנו שאלנו באופן עקבי את השאלה: תרבות, בידור, אינפורמציה - שלוש הפונקציות המפורסמות של השידור. התפיסה של הטלביזיה היא יותר ויותר כמדיום שפספס אינפורמציה. החדשות הן התכנית הפופולרית ביותר.

ד"ר מ. גורביץ: לגבי המימצא הזה של אכזבה - במידה

שהיא היתה אכזבה ב-1970, צריך לפרש

אותה בצורה כזאת: אנחנו שאלנו למעשה האם הטלביזיה פילאה את ציפיותיך כפי שהיו קיימות לפני כניסת הטלביזיה. כאן ההשוואה היא למעשה בין ציפיות מאד בלתי פוגדרות. קגלל הויכוח הארוך הזיתה איזו ציפיה מאד בלתי מוגדרת לגבי הטלביזיה. והנה המדיום הזה הופיע סוף סוף. במידה שהיתה אכזבה, היא נוגעת לפער שבין ציפיות בלתי מוגדרות לבין מה שאירע.

7.6.1972 - ד"ר פ. גורביץ

זאת לא אכזבה מתכנית ספציפית זו או אחרת; זאת לא אכזבה מהרמה הכללית, אלא זה במידה מסוייפת אנטי-קליימקס של דבר שציפית לו הרבה זמן, וכשהוא מתממש, מסתבר שהוא לא כל כך פרטים כפי שציפית קודם.

ג. אליעד: האם זה לא קשור גם עם הרמה?

ד"ר פ. גורביץ: זה יכול להיות קשור במידה מסוייפת עם הרמה, אבל לא הייתי רוצה לתלות את כל האשמה בטלביזיה. זה בחלקו ענין של רמת התכניות, ובחלקו ענין של הפער בין הציפיות ובין מה שישנו.

גב' ח. אדוני: בקשר לאינפורמציה, העדפה ברמות השכלה שונות - בכל רמות ההשכלה האינפורמציה היא בראש. היו קצת הבדלים בין רמות השכלה. בעלי השכלה יותר גבוהה העדיפו יותר קרבות. אבל האינפורמציה הייתה בראש.

ד"ר פ. גורביץ: לגבי תהליך הירידה בחשיבות או בהעדפה של הטלביזיה כמדיום אינפורמטיבי - צריך אולי להביא בחשבון גם תנאים מצביים באותה תקופה, מ-1968 עד 1970. הממצאים שלנו מצביעים על כך שבמשך הזמן חלה ירידה בציפיה לתכנים תרבותיים כהעדפה ראשונה. ההעדפה של תכנים בידוריים היא פחות או יותר גבוהה, ויש עליה בהעדפה של תכנים אינפורמטיביים. זה יכול לנבוע מכך שאנשים למדו לצפות מן הטלביזיה לאותם תכנים שהיא מציעה. נוכחנו שעצמה או ההנאה שניתן לצפות לה מן הטלביזיה היא דוקא בתכנים הבידוריים והאינפורמטיביים שלה. לכן חלה ירידה מסוייפת בציפיה לתכנים תרבותיים.

זו נקודה חשובה, כי היא מצביעה על כך איך המדיום למעשה מעצב את דפוסי ההעדפות לגביו. זה לא כך שההעדפות מתנגשות עם משהו, אלא הן מתחילות להיות מותאמות לפה שניתן לצפות מהמדיום.

אם היינו בודקים את המצב היום, היתה העדפה גבוהה יותר לבידור, כי הטלביזיה נתפסת יותר ככזאת. כאן אני מדגיש את ההטיה האישית שלי. אני כתבתי את הפרק על הטלביזיה. כיניתי את זה בסוף בשם "הזדמנות שהוחפצה". התורה שלי שתבססת על כך שהאוכלוסיה מעצבת את דפוסי הציפיות שלה מהמדיום בהתאם למה שהיא מקבלת.

פרופ' א. כץ: הטלביזיה השפיעה על דפוסי ההאזנה לרדיו, על הליכה לקולנוע. לפי התפיסה של האוכלוסיה היא השפיעה גם על כמות הקריאה ועל שיעור הביקורים החברתיים, המגע החברתי. אני רוצה להזכיר כאן שבדיקות אחרות שלנו של אותם הנושאים לא כל כך מאשרות את התפיסה הסובייקטיבית של האוכלוסיה. זאת אומרת שהרושם שלנו הוא שכמות הקריאה לא ירדה בעקבות הטלביזיה, למרות שהאוכלוסיה חושבת כך.

אם לדבר על קריאה בכלל, המסקנה שלנו - בהשוואה בינלאומית שערכנו - היא ששיעור הקריאה בארץ עולה על שיעור הקריאה כמעט בכל ארץ במערב אירופה.

גב' ח. אדוני: בדקנו את אחוז הקוראים בישראל, לפחות ספר אחד לשנה, לעומת אחוז הקוראים בארצות מערב אירופה. מצאנו שאחוז הקוראים בישראל לפחות ספר אחד לשנה הוא יותר גבוה מזה שבארצות אירופה המערבית. יש גם בעיה מה זה ספר, אם זה ספר מקצועי וכו'. השארנו לפרואייסן להגדיר מה הוא חושב שזה ספר. אחר כך השוונו את זה לכותרות שנתנו לנו כספר אחרון, וראינו דברים שאפשר באמת להחשיב אותם כספר.

לא לגמרי ברור ההבדל בין פרואייסנים בדרגות שונות של מסורתיות, דתיים ולא דתיים. ראינו שהפרואייסנים הלא-דתיים ציינו שהם קוראים יותר. כאשר בדקנו את שאלת הלימוד, התברר שהפרואייסנים הדתיים לומדים באחוז יותר גבוה. כנראה שהענין של לימוד אצל חלק מהיהודים הדתיים איננו נתפס כקריאה.

פ.צ. גרין: האם הבחנתם בין ספר עיוני לבין ספר בלטרמטי?

גב' ח. אדוני:

כן.

כאמור אחוז הקוראים ספר אחד בכלל באוכלוסייה הוא הגבוה ביותר בישראל. בדגמך זה 67%, באנגליה - 63%, בישראל - 77%. אבל כשלוקחים רק את ציבור הקוראים ובודקים איזה אחוז מהם קורא לפחות שמונה ספרים בשנה - מצאנו שישראל לא גבוהה יותר מארצות אחרות. באנגליה קוראים יותר, כך גם בצרפת. המסקנה שלנו היתה שיש פוטנציאל גבוה טאד של אנשים שבדרך כלל מסוגלים לקרוא ספר, אבל אם מדובר על שמונה ספרים בשנה, האחוז שלהם נמוך יחסית לארצות אירופה המערבית המפותחות מאד. יש פה דרגה גבוהה מאד של ליטרטורה שאינה מנוצלת בסלואה. זאת אומרת שאם לוקחים את כלל הקוראים, אפילו אם לא נגדיר את זה לרמה גבוהה של ספרים - מתוך כלל הקוראים, האחוז שקורא שמונה ספרים לשנה, איזה שהוא ספר, הוא יותר נמוך מאשר באנגליה וצרפת, לפרט שם האחוז באוכלוסייה שבכלל אינו יודע לקרוא הוא יותר גדול.

פרופ' א. כץ:

אחת מהנימוחות התיאורטיות בעבודה שלנו מתייחסת לטרנספורמציה של ערכים מסורתיים וערכים חילוניים. ניסח מבחינה זו את החושים, את השבת, ערכים מסויימים מסורתיים שעוברים עכשיו תהליך של טרנספורמציה. בנייתו שלנו את הספר מענין להשוות את הפונקציה של הספר בתרבות הישראלית של היום לפונקציה המסורתית של הספר. פעם הספר והלימוד היו דבר אחד. ולא רק זה, הם היו גם התכתוב הנורמטיבי של בילוי הפנאי. כך היה מוטל עליך לבלות את הפנאי. בגלגול של הספר, בגלגול של הנושג עם הספר לעם הקריאה, לפחות יחסית, - יש גם טרנספורמציה של הפונקציה של הספר. פעם הספר המסורתי היה מוקד החברה והמקור לחוויות משותפות ובו-זמנית פחות או יותר, והיצירתיות היתה כולה מסביב לספר. גם בעלי השטוס, בכל אופן ממדי אחד של שטוס, היה קשור ללפדנות. הטרנספורמציה של הספר בחברה הישראלית החילונית, כמו בכל העולם, הופכת את הספר לנכס הפרט הרבה יותר מאשר לנכס הכלל. זאת אומרת שהספר הפך לספריים, כשכל אחד יושב בפניו וקורא ספר אחר. והחוויה המשותפת והמערכת הטיפולית המשותפת שהיתה קשורה לספר הספריים, יחסית יורדת.

עם זאת אני רוצה להגיד שקריאת התנ"ך היא עדיין עיסוק של חלק לא קטן מהאוכלוסייה. אנחנו מתייחסים לזה בדו"ח. יש נושאים מסויימים שגם הם, בלבוש חילוני, מאחדים את האומה. יש שני נושאים פונהקים: ספרות השואה וספרות מלחמת ששת הימים. בשנים האחרונות יש סימנים שהם תורמים לאינטגרציה חברתית באמצעות הספר.

אפשר להגיד דבר מאד אירוני: אותה פונקציה שייחסנו לספר בתרבות היהודית המסורתית, הפונקציה של אינטגרציה ויצירת מערכת אחידה ומשותפת, נמצאת היום בפידה מסויימת בטלביזיה. עצה החוויה המשותפת, כשהעם כולו יושב מול הטלביזיה ולפחדת משוחח על מה שראו, זו מעין ירושה של החוויה המשותפת שפיעה היתה לספר.

א. פלד:

לגבי הטלביזיה - האם זה לא נובע ניין היתר גם מהעובדה שבעצם אין ברירה. בארצות אחרות יש הרבה אפיקים, והטלביזיה אינה מפלאת פונקציה אינטגרטיבית. פה אין לך ברירה. כולם רואים את אותו דבר, ולפחדת מדברים על זה.

פרופ' א. כץ:

כדאי לשים לב לפוטנציה האינטגרטיבית של הדבר.

לנושא הלימוד הקדשנו התייחסות רצינית. גם חיברנו דו"ח עבור ועדת ליפסון שישבה על הנושא של חינוך על-חיכון. אני רוצה להצביע על כך ששיעור הלומדים בארץ הוא כנראה גבוה יחסית לארצות אחרות. הלימוד הוא בעיקרו בכיוון של קריירה. זאת אומרת שגם כאן יש טרנספורמציה חילונית של הלימוד. אבל בכל זאת לדעתנו יש הבעת ענין רב בתורה לשמה, בכל שכבות האוכלוסייה. יש הבעת ענין רב בפוטנציה של איזה שהוא רעיון שדופה לאוניברסיטה הפתוחה, לאו דוקא ברמה אוניברסיטאית, אבל בניצול אמצעי הקומוניקציה ההמוניים לצרכי לימוד. בדקנו באיזו מידה הם מתכווננים ברצינות ללמידה, אפילו על חשבון תכניות טלביזיה בשעות השיא. לדעתנו צריך להתסיחם לכל הפוטנציה של חינוך מבוגרים או לימוד בצורה מאד רצינית, במה שקשור לפדגוגיות התרבות בארץ.

כאשר בדקנו את הגורמים המשפיעים על
שיעור הלטידה, מצאנו ששוב השכלה וגיל הם הקובעים. ככל שאתה משכיל
יותר וזעיר יותר, ודתי יותר - אתה לוסר יותר.

בפרק ו', הפונקציות של אמצעי
הקומוניקציה ההמוניים, ניסינו לנתח את הצרכים החברתיים, הפוליטיים,
האישיים, שעליהם עונים אמצעי הקומוניקציה השונים. כאן מצאנו דבר
שאסור לשכוח אותו, שהעתון הוא עדיין אמצעי הקומוניקציה החשוב ביותר
בתחום הידיעה החברתית והפוליטית. הדיון חשוב. הספר והרט טלואים
פונקציות אסתטיות, פונקציות של הנאה עצמית. הטלביזיה היא מעין כל-בו
שפלאה הרבה פונקציות, ובעיקר תורמת לאינטגרציה של המשפחה.

האם היא מפלאת את מקום הסעודה המשותפת?
מ.צ. גריה:

כ.ן.
פרופ' א. כץ:

בפרק ז' ניתחנו את הנושא של עבודה,
פנאי, שבת וחגים. כאן ניסינו להתייחס למספר נושאים הנוגעים לקשר בין
עבודה ופנאי, ולנושא של הרצון לחפשה ימי עבודה בשבוע, שהוא רצון משותף
לחלק גדול של האוכלוסייה. על נושא זה דיווחנו לוועדת העבודה.

כאן ניתן לומר שרוב הציבור מעוניין
פאד בשבוע עבודה מקוצר. רוב הציבור מעוניין ביום ששי כיום המועדף.
לדעתם לשתי קביעות אלה יש השלכות חשובות ביותר על אופיה של התרבות
בארץ.

בן התראנו שיש המשכיות גדולה מאד
בתפיסה של ליל השבת כערב שקט ונבית. רוב האוכלוסייה ענה שהוא רוצה ערב
שקט ונבית, יותר מאשר ערב של בילוי. זה עוד לא אומר שאין קבוצות
מיעוט גדולות באוכלוסייה, בעיקר בעלי השכלה גבוהה, שרוצות לשנות את
אופיו של ליל השבת. אפילו אלה שרוצים ערב שקט ונבית רוצים תחבורה,
נתי תרבות; הרבה פחות רוצים תיאטרון וקונצרטים; ועוד פחות רוצים
נתי קולנוע פתוחים בליל שבת.

מעניין שאין הבדלים בדורות. הצעירים
לא דורשים יותר מאשר מבוגרים שינויים באופיו של ערב שבת. ההבדלים שישנם
נובעים מהשכלה, לא מגיל.

אותו דבר לגבי החגים. ניסינו לנתח
את החגים שמחזיקים מעמד, את החגים שמשמעותם עוברת טשטוש או שינוי וכן
הלאה. כאן מצאנו כל מיני דברים. אולי ראוי לציין שיום העצמאות הוא
החג בעל המשמעות הרבה ביותר לאוכלוסייה כולה. ישנם חגים שהם בכלל חגים
של מיעוט קטן, אלה החגים החילוניים, אם זה פילבסטר או 1 בפאי; ובאמצע
ישנם החגים שניתנים לטרנספורמציה חילונית. זאת אומרת אדם עם זיקה
לסדרה יכול לפלא את החג שממעות, אפילו לא משמעות דתית, אלא משמעות
משפחתית, או משמעות של הטבע, כמו חג השבועות. אני טוען שתי טענות:
שיש הרבה המשכיות מסורתית, וגם בין אלה שאינם מסורתיים, יש טרנספורמציה
של אותן מסגרות מסורתיות. הן עוברות טרנספורמציה חילונית, כאשר במידה
מסוימת מפשיכים באותן מסגרות עם משמעות קצת שונות.

כאן חילקנו את החגים לכאלה שקל
להפיר את המשמעות שלהם במשמעות חילונית, ואלה שקשה יותר. יום כיפור
זה חג שקשה ליחס לו משמעות חילונית. יום כיפור, שהוא הקדוש ביותר בין
החגים, מהווה מעין משבר מסויים לציבור החילוני. כי הוא איננו יודע איך
להפיר את המשמעות שלו, או לפלא את המסגרת במשמעות לא מסורתית, או
חילונית יותר.

מ.ה. פידת ההמשכיות בו?
ג. אליעד:

פרופ' א. כץ:
מדובר על כ-20% מהאוכלוסייה שאוברים
שלוש כיפור אין עבורם משמעות. החלק
הזה ישן או נח, אבל אין לזה משמעות נורמטיבית מיוחדת.

7.6.1972 - פרופ' א. כץ

לדעתך ניתן לשאול מה ההשלכות של מה שמצאנו על מדיניות התרבות. במקום לדבר בצורה מופשטת, אולי נתייחס לשאלה מאד קונקרטיה. נניח שתקבל החלטה - וביום מן הימים תקבל החלטה כזאת - שיהיה יום פנאי נוסף לחברה הישראלית. אני חושב שמי שאחראי או קובע מדיניות בתחום התרבות חייב לתת את דעתו כבר עכשיו על השאלה מה יוצע לציבור הישראלי ביום הפנאי הנוסף הזה. קודם כל, האם רצוי שבוע עבודה מקוצר, ולמה? אנחנו גם שאלנו אנשים מה היו עושים אילו היה להם יום פנאי נוסף. היו עושים בערך את אותם דברים שהם עושים היום. התשובות הן משפחתיות מאד. גם כאן אנחנו רואים המשכיות, חברה משפחתית מאד. אבל בכל זאת צריך להתחיל לשאול מה להציע ביום הפנאי הנוסף, האם יהיה מה להציע, האם רצוי לקבוע מספרות בנושא הזה?

אפשר למקד את הדיון שמתבקש לדעתך מהמחקר שלנו למשל סביב הנושא הזה, האם רצוי שבוע עבודה מקוצר, איזה תכנים יש לקרות שיאפיינו את יום הפנאי הנוסף, מה התכונות של הציבור היום לגבי יום כזה, אם יהיה, מה תהיה ההשפעה של ההחלטה אם זה יהיה יום ששי או יום ראשון, מי רוצה יום ששי ומי רוצה ראשון וכו'.

דרך אגב, הציבור העסיף ביותר במדינת ישראל ושרוצה יום פנוחה נוסף הן הנשים העובדות במדינת ישראל, וכן אלה שעוסקים בענף המסחר, גברים ונשים כאחד.

האם נשים עובדות מגיעות לקריאת ספר?
א. כץ:

כן. נשים קוראות יותר מגברים.
פרופ' א. כץ:

נשים עובדות עושות יותר מאשר נשים לא עובדות. זו פונקציה של השכלה.
גב' ח. אדוני:

אני רוצה להצביע על מספר נושאים שראויים לדיון. נושא אחד הוא זה של שבוע עבודה מקוצר, איזה יום, מה ניתן להציע לציבור באותו יום. כאן אני חושב שמתקפות כל השאלות על קביעת מדיניות התרבות, האם רצוי שתהיה מדיניות תרבות פנוחה, מה תוכנה, מה אופייה, מערבית, פלורליסטית, עדתית, יהודית? יש אפשרויות שונות, נצטרך להעלות אותן ולהתייחס אליהן.

מה זה מדיניות תרבות?
א. פלד:

זו שאלה. אינני רוצה להשיב עליה עכשיו.
פרופ' א. כץ:

נושא שני שלדעתי קשור קשר הדוק עם הנושא הראשון, הוא הנושא שכניתי אותו חינוך פנוחה. לדעתי אם המימצאים שלנו פנוחים, שיש ענין רב בנושא זה, ואם נכונה ההנחה שלי שמה שנקרא חינוך פנוחה או דבר המתקרב ביותר למסורת היהודית הנורמטיבית של קדימה ועיון ולימוד תורה לשמה - אז ניתן אולי להתחיל לחשוב לתכנון זאת, אולי לחדש משהו בעולם. בכל אופן ניתנת הזדמנות או אפשרות להגיד: הנה יום פנאי נוסף לציבור הישראלי, ואנחנו מקדישים אותו לנושא של תורה לשמה, של חינוך פנוחה, ולהציע את האפשרויות לנצל את היום הזה, או חלק ממנו, בצורה כזאת. זה רעיון שאני זורק אותו כשאני קצת עוזב את הנתונים וחושב על הפוטנציאל.

מה אחוז העוסקים בספורט בארץ?
א. כץ:

העיסוק בספורט בארץ אינו גבוה. עוסקים בו בעיקר צעירים ומשכילים. בכלל, כל רצף הפעילויות מאפיינן יותר את המשכילים. הבעיה של הפחות משכילים היא שבגיל מסוימים הם מפסיקים לצאת מהבית. מדובר בגיל 30 ומעלה.

יש בעיה נוספת, של אופיים של החגים. למשל, אם יום העצמאות הוא החג הישראלי שלכולם יש משהו חיוני להגיד לגביו, צריך לתת את הדעת על תוכנו של יום זה. אני יודע שיש מחשבה רבה בנושא זה. ברור לנו מהדו"ח שזה מצריך הרבה מאד מחשבה.

נושא נוסף הוא המשמעות של החגים, כולל השבת, תוכנה של השבת. לדעתי ניתנה מעט מאד מחשבה לנושא זה, תוכנה של

7.6.1972 - פרופ' א. כץ

לציבור החילוני. הוא מטייל, מבלה עם המשפחה, אבל סיסחוד ממש של היום הזה, או נסיון לתת אופי מיוחד ליום הזה מעבר לסנוחה, טיול, ביקורים - זו לדעתי שאלה של מדיניות תרבות שרצוי לתת עליה את הדעת.

בעיה נוספת שרציתי להעלות היא העניין של ערי הפיתוח ועיירות הפיתוח, אותם נושאים שהעליתי קודם.

אלה חפשה נושאים שראויים לדיון. לגבי ההשלכות של הדו"ח שלנו יש הרבה יותר מה לומר.

אני רוצה לשאול כמה שאלות ספציפיות, בשלב זה לגבי פרטים בדו"ח שקיבלנו. א. כץ:

בסעיף 4 מדובר על נושא הטיול. מה הגדרתכם לגבי טיול? האם יש הגדרה מדויקת, או שהשארתם לכל אחד מהנשאלים להחליט בעצמו?

בסעיף 13 נאמר ש-30% מהנחקרים חברים בארגון כלשהו. מהי ההגדרה של ארגון? אם ההסתדרות הכללית היא ארגון, חברים בו לפעלה מ-50%-60% של האוכלוסייה.

בסעיף 30 נאמר ש-61% מכלל הנחקרים מקדישים מזמנם הפנוי לפעילות המוגדרת כתחביב. אחוז זה נראה לי מוגזם מאד. הרגשתי הלא מבוטטת היא שזה אחוז גבוה מדי.

בסעיף 32 מדובר על נושא הלימוד. מה אתם מגדירים כלימוד? אתם אוטורים שהגורם העדתי אינו משפיע על פעילות לימודית. האם זה נוגע לכל פעילות לימודית, או לפעילות לימודית ספציפית?

בפרק ה', סעיף 6 (עמ' יז') נאמר: בחקרים אחרים נמצא כי המבוגרים קוראים פחות מהצעירים, ביחוד ברמת ההשכלה הנמוכה והבינונית. האם קריאה של הצעירים היא קריאה תכליתית לצורך לימודים וקריאה, ובדרך כלל ברמת השכלה בינונית, מבוגרים קוראים קריאה לשמה פחות מאשר צעירים?

באותו פרק, סעיף 8, נאמר שלמוצא האתני אין כמעט השפעה על מידת הקריאה. האם מדובר בקריאה בכלל, או בקריאה סלקטיבית? האם יש הבדלים אתניים לגבי קריאה סלקטיבית, לגבי סוג הקריאה?

אין להטביר את סעיף 15 בפרק ה', כאשר כל עותק של ספר בארץ נקרא על-ידי חמשה אנשים? האם זה נובע מיוקר הספרים?

בפרק ז' סעיף 4 נאמר שהנחקרים הדתיים אינם רוצים שבוע עבודה מקוצר יותר מהחילוניים. מדוע? במבט ראשון ההגיון אומר שהדתיים ירצו בזה יותר, מסיבות טובנות. מה ההסבר שלכם?

בפרק ז' סעיף 8 נאמר שהחקלאים ובעלי הכנסות נמוכות, אם כי הם העייפיים ביותר, הם התומכים הפחות נלהבים ברעיון שבוע עבודה של חמשה ימים. איך להטביר זאת? מדובר פה לא בחקלאים עצמאיים שיש להם עניין של משק חיי.

בפרק ח', סעיף 1, שמדבר על נורמות וערכים, נאמר שהאוכלוסייה הישראלית רואה עצמה כרודפת שלום, אידיאליסטית וכו'. לפה הכוונה בדיוק במושג "אידיאליסטית" בקונטקסט זה? לגבי האוריינטציה נאמר שהיא קולקטיביסטית, משפחתית ואלטרואיסטית. אני מבקש הסבר לכך שהאוכלוסייה שלנו היא אלטרואיסטית.

פרופ' כץ העלה בסוף דבריו חמש נקודות יסוד. כל אחת מהן היא עולם ומלואו, ופחייבת דיון מלא. אני רוצה להציע שאולי בפגרה נקדיש לכך זמן, נתסייחם לכל נושא בנפרד, נשמע מפי אנשים שיכולים לתרום לנושא - לא תמיד אנשי המכון לקומוניקציה - אין לנסות להתמודד עם בעיות אלה שהן בעיות יסוד בתרבותנו.

גם אני חושב שצטרך להקדיש דיונים
מיוחדים לנושאים שהועלו כאן.

ג. אליעד:

הייתי רוצה לשמוע האם זה נכון שגם
הצעירים אינם דורשים שבת-קולנוע ומקומות בילוי יהיו פתוחים בערבי
שבת, וזאת כשאנחנו רואים אותם במאותיהם מסתובבים ללא תכלית, ושומעים
על התכתשויות בין קבוצות מסוימות בגילים אלה.

אנחנו חקרנו אוכלוסיה של מבוגרים, כך
שאלו לי הרבה מה לומר על כך. אפילו

פרופ' א. כץ:

שהגדרה הפורמלית של אוכלוסיית המבוגרים היא מ-18 ומעלה - הרי הבנים
בני 18-20 חסרים כאן. רוב רובה של האוכלוסיה הנחקרת שלנו היא בגיל
20 ומעלה, מהם אחוז קטן לא נשואים. השר ארן המנוח היה פאד סעונין
שנכלול במחקר גם את הנוער. זה לא עלה בידעו.

בגילים 16-23 האוכלוסיה הזאת היא
פאד פרובלימטית לדעתו. לכן השתופפתי

ג. אליעד:

קצת על המימצא הזה.

כשמדברים על המשמעות של יום כיפור,
ואומרים של-16% מהאוכלוסיה אין ליום הזה שום משמעות - האם לא יהיה
רצוי לדיסק גם בטושג המשמעות? האם אותם 16% גם מפירים את החג, בכלל
לא מתייחסים אליו, או שהם מקיימים אותו מתוך אינרציה, ללא משמעות מיוחדת?
מענין אותי לדעת איזה אחוז מהציבור בכלל מבטל את ערכו של יום כיפור?

האם יום הכיפורים גורם להם התלבטות
מסיימת, או שהם עוברים עליו ללא

מ.צ. גריה:

כל התלבטות?

אני פודאג מהתהליכים בקרב עדות המזרח,
שפצד אחד יש התפוררות של הערכים הדתיים

ג. אליעד:

אשר הינו פעם את המסגרת, את הליכוד שלהם, ופצד שני - מה הם מקבלים
כתחליף. אני אפילו רואה קצת ביראה את האינטגרציה שלהם. האם נקודה זו
נבדקה, ומה המסקנות ממנה?

האם אני יכול לסמוך על קביעה זו

כמבוססת, שהטלביזיה יכולה לשנות את הטעם של הצופים, אשר יעדיפו תכנים
אחרים? פעם הייתה טענה שהטלביזיה צריכה להתאים עצמה לטעם דעת-הקהל.
אחרים אמרו: אהם יכולים להעלות את טעם דעת הקהל לרמה שאתם תכתיבו.
האם אתם טוענים שהטלביזיה יכולה להעלות את טעם דעת הקהל לרמה שלה,
ולא שהיא תצטרך לרדת אליו?

מה מידת משחקי הקוביה והקלפים? אינני
מדבר על משחקי קלפים של אנשים משכילים. אני מתכוון לדברים שלפי המסורת
היהודית נחשבים לבטלה. והרי הבטלה היא אם כל חטאת.

לגבי הטלביזיה - מה ערכם של הפרטים

המורכבים בה? האם ההשפעה היא חיובית?

באיזו מידה מבוססת ההנחה שכל שאדם דתי

יותר, הוא לומר יותר? האם הכוונה היא ללימודים בכל השטחים, או רק
ללימודי דת?

פרופ' כץ זרק רעיון, שיום הפנוחה הנוסף
יהיה יום תרבות. הוא ציין שהבעיה היא שתהיה לאדם מסגרת תרבותית מסויימת.
האם החיים היהודיים האמיתיים בשבת יכולים להיות מסגרת תרבותית מסויימת,
גם לדור שלנו, גם לרמה שלנו?

היו"ר א. רימלט:

עלינו להפסיק עכשיו. אנחנו נקיים ישיבה
נוספת שתוקדש לשאלות ותשובות, הערות
והבעת דעות בנושאים החשובים היסודיים שפרופ' כץ העלה.

תודה רבה לכם. הישיבה בעולה.